

Формування критичного мислення шляхом використання інтерактивних освітніх практик

Мерещенко Карина Сергіївна
здобувачка вищої освіти
ННІ менеджменту і маркетингу
Харківський Національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
Науковий керівник: Зима Ольга Григорівна
к. е. н., доцентка кафедри Бізнес-журналістики і
цифрових медіа
Харківський Національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто особливості використання інтерактивних освітніх практик у процесі формування критичного мислення користувачів сучасного медіа. Проаналізовано основні підходи до трактування поняття критичного мислення та окреслено роль інтерактивних форматів у підвищенні рівня усвідомленого сприйняття й оцінювання інформації. Увагу зосереджено на можливостях застосування інтерактивних завдань як ефективного інструменту протидії фейковій і маніпулятивній інформації. Узагальнено практичні аспекти впровадження інтерактивних освітніх практик у медіасередовищі та визначено їхній потенціал для розвитку аналітичних навичок аудиторії.

Ключові слова: критичне мислення, інтерактивні освітні практики, медіаосвіта, цифрові медіа, медіаконтент, фейкова інформація, маніпуляція.

У сучасному суспільстві медіа виступають потужним чинником впливу на формування світогляду та поведінки людини, одночасно інформуючи та формуючи уявлення про соціальні цінності, права, безпеку та культурну ідентичність. Особливо важливе значення мають суспільно значущі теми, адже їхнє висвітлення безпосередньо впливає на критичне сприйняття інформації та здатність оцінювати події та явища навколо. Використання інтерактивних освітніх практик у роботі з медіа дозволяє не лише навчати

аналізувати інформацію, а й розвивати критичне мислення, самостійність суджень та медіаграмотність, що є ключовими для протидії дезінформації. У цьому контексті особливо актуальним стає визначення ефективних форм подачі контенту, етичних меж та оцінка його впливу на аудиторію, щоб медіа сприяли формуванню усвідомленого і відповідального ставлення людини до інформації.

У процесі дослідження були вивчені праці таких науковців, як О. Зінсу [1], який розглядав критичне мислення з точки зору формування правомірної поведінки особистості; І. Кузьменко та Г. Цветкова [2], які аналізували сутність, структуру та когнітивні аспекти критичного мислення; В. Надурак [3], що досліджував його як інтегративну компетентність у контексті освітніх технологій; а також М. Починкова [4], яка акцентувала увагу на психологічних механізмах розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти через інтерактивні методи навчання.

Критичне мислення визначається як атрибут людської свідомості, що проявляється у всіх видах діяльності, де використовується критичний розум і рефлексія для оцінювання явищ, формулювання обґрунтованих висновків та обґрунтованих суджень, а також як умова ефективної участі в демократичному суспільстві, що сприяє толерантності, політичним дебатам і соціальному консенсусу. Крім того, автори підкреслюють, що критичне мислення не належить виключно до певної ідеології чи політичної позиції, а є універсальним інструментом для аналізу інформації та прийняття обґрунтованих рішень у складних соціально-політичних контекстах [5].

При розвиненому критичному мисленні суттєво змінюється сприйняття інформації та явищ навколишнього світу. Людина починає аналізувати отриману інформацію, порівнювати різні точки зору та оцінювати логічну послідовність аргументів, замість того щоб автоматично приймати перше твердження. Вона рефлексивно ставиться до кожного джерела, перевіряє його достовірність, виявляє можливі упередження та маніпуляції, що дозволяє приймати більш об'єктивні та аргументовані висновки. Розвинене критичне

мислення також зменшує вплив стереотипів і емоційних реакцій, підвищує здатність до конструктивної комунікації та співпраці, адже людина готова слухати альтернативні позиції та аргументовано висловлювати власну. На практиці це означає, що сприйняття інформації стає активним, усвідомленим і відповідальним, що важливо як у навчальному процесі, так і в професійній та соціальній діяльності.

Критичне мислення у медіа починає працювати, коли увага концентрується на конкретному повідомленні та його контексті, а саме: новинах, інформації у соціальних мережах чи рекламі. На цьому етапі перевіряються основні твердження та відбувається пошук прихованих припущень, оцінюється їхня достовірність. Далі відбувається аналіз логіки і послідовності наведених аргументів, виявляються можливі помилки або маніпуляції, а також порівнюються різні точки зору та альтернативні джерела. Наступним кроком є оцінка ризиків хибних висновків і відповідності стандартам етики та фактології. На основі проведених дій у споживача формується власна позиція, яка має бути чіткою, аргументованою та доведеною. Такий підхід дозволяє не просто сприймати інформацію, а активно працювати з нею, бачити прихований сенс і робити обґрунтовані висновки [6].

Розвиток критичного мислення у сфері медіа неможливий без інтерактивних підходів, оскільки саме діяльнісні, творчі та комунікативні практики стимулюють активний аналіз інформації, порівняння джерел, роботу з контентом та формування аргументованих суджень. Дослідження показують, що використання інтерактивних методів сприяє розвитку аналітичних навичок: робота з цифровими платформами, візуальними медіа, групове обговорення, проєктні завдання та кейс-методи дозволяють учасникам не лише сприймати медіа, а критично осмислювати його, виявляти маніпуляції й формувати власну позицію в інформаційному середовищі.

Практичною частиною цього наукового дослідження виступають інтерактивні освітні практики, які спрямовані на розвиток критичного мислення користувачів сучасного медіа. Вони включають діяльнісні вправи,

групові обговорення, роботу з кейсами, цифрові симуляції та проєктні завдання, що дозволяють учасникам активно аналізувати медіаконтент, оцінювати достовірність інформації, виявляти маніпуляції та формувати власні аргументовані судження. Такий підхід не лише активізує аналітичні навички, а й стимулює критичне сприйняття інформації у динамічному інформаційному середовищі (табл. 1).

Таблиця 1

Інтерактивні практики і їх вплив на розвиток критичного мислення

[7]

Інтерактивні практики	Вплив на розвиток критичного мислення
Опитування та голосування	Медіа можуть вставляти інтерактивні опитування під новинами, аналітичними матеріалами або тематичними статтями. Це дозволяє читачам не просто споживати інформацію, а активно формулювати власну позицію, порівнювати її з думкою інших користувачів та усвідомлено оцінювати різні точки зору. Такі інтерактивні елементи стимулюють рефлексію і допомагають критично осмислювати представлені факти.
Дискусії у коментарях під статтями	Дозволяють читачам аргументувати власну думку щодо аналітичних матеріалів або новин. Така практика допомагає розвивати навички логічного мислення, враховувати альтернативні точки зору та перевіряти власні судження, формуючи усвідомлене ставлення до інформації.
Інтерактивні інфографіки та карти	Дають можливість користувачам самостійно вибирати змінні, порівнювати дані та візуально відслідковувати тенденції у суспільно важливих питаннях. Це розширює здатність аналізувати складну інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формувати обґрунтовані висновки.
Проєктні завдання для читачів	Створення власних аналітичних матеріалів, фактчекінг новин або підготовка медіапроєктів, поєднують творчість і аналіз. Завдяки цьому критичне мислення розвивається через практичну роботу, користувачі навчаються структурувати аргументи, оцінювати достовірність джерел і робити власні обґрунтовані висновки.

Практичні аспекти впровадження інтерактивних практик зводяться до активного залучення користувачів у роботу з медіа та інформацією. Вони включають створення ситуацій, де читачі аналізують, порівнюють та оцінюють факти, моделюють наслідки рішень і працюють із різними джерелами. Опитування, голосування та квізи допомагають формувати власну позицію й усвідомлено сприймати інформацію. Дискусії та обговорення

стимулюють аргументацію, врахування альтернативних точок зору та логічне мислення. Використання інтерактивних інфографік, карт і цифрових платформ дозволяє візуалізувати дані, виявляти взаємозв'язки та причинно-наслідкові зв'язки.

Список використаних джерел:

1. Зінсу О. І. Роль критичного мислення у формуванні правомірної поведінки особистості. Молодий вчений. 2019. № 4(68). С. 130–133. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-4-68-30>.

2. Цветкова Г. Г., Кузьменко І. А. Критичне мислення: сутність, структура та зміст поняття. Освітньо-науковий простір. 2021. № 1. С. 99-110. DOI: <https://doi.org/10.31392/ONP-npu-1.2021.12>.

3. Надурак В. Критичне мислення: поняття і практика. Філософська методологія і освітні технології. 2022. № 28(2). С. 129–147. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-7>.

4. Починкова М. М., Бадер С. О. *Психологічні основи формування критичного мислення здобувачів вищої освіти*. Інноваційна педагогіка. 2023. Вип. 61, № 2, с. 116–122. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.23>.

5. Дієго Феліпе, А.-К., Тацій, В. Я., Магда Джулісса, Р.-Б., & Данильян, О. Г. (2020). Значення критичного мислення у житті сучасного суспільства. «Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 3(46), 11–27. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.46.213223>.

6. Жмурко О. і Понеділок, І. Розвиток критичного мислення та медіаграмотності як основи формування культури безпеки майбутніх фахівців з цифрових технологій, ПедБез, вип. 10, вип. 1, с. 49–55, Квіт. 2025. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2025-10-1-049-055>.

7. Лабенко, О. В. Критичне мислення та медіаграмотність у цифрову епоху: виклики та можливості для української освіти / О. В. Лабенко, Н. В. Шакур, Т. П. Заїка, Т. П. // Перспективи та інновації науки. - 2023. - № 12 (30). - С. 331-345.